

Rapport

Werkbaar werk bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

Sectorale analyse op de Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 - 2016

Brussel, november 2017

Ria Bourdeaud'hui, Frank Janssens, Stephan Vanderhaeghe

Een onderzoek met financiële ondersteuning van de Vlaamse minister bevoegd voor Werk

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid. Alle publicaties kunnen geraadpleegd worden en werkbaarheidscijfers interactief opgevraagd op www.werkbaarwerk.be

Bij gebruik van gegevens en informatie uit deze publicatie wordt een correcte bronvermelding op prijs gesteld.

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	6
1 De werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep	7
2 Werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep	9
2.1 Werkstress en burn-out	10
2.2 Motivatie	11
2.3 Leermogelijkheden	12
2.4 Werk-privébalans.....	13
3 Determinanten van werkbaarheidsknelpunten in bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep	15
3.1 Werkbaarheidsrisico's bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.....	16
3.1.1 Werkdruk	16
3.1.2 Emotionele belasting	17
3.1.3 Taakvariatie	18
3.1.4 Arbeidsomstandigheden	19
3.2 Risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.....	20
3.2.1 Risicoprofiel voor werkstress	20
3.2.2 Risicoprofiel voor werk-privébalans	21
4 Aanvullende informatie over de arbeidssituatie van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep	23
4.1 Werktijden	23
4.2 Opleiding, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing	24
4.3 Haalbaarheid pensioen, groeiverwachting en afhankelijkheid van inkomen uit zelfstandige activiteit.....	25
4.4 Grensoverschrijdend gedrag.....	26
4.5 Tevredenheid over diverse werkaspecten.....	27
Referentielijst	30

Samenvatting

Iets meer dan de helft (52,2%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep heeft in 2016 werkbaar werk. Dit aandeel is niet significant gewijzigd ten opzichte van de nulmeting in 2007 en wijkt ook niet significant af van de werkbaarheidsgraad bij de volledige populatie van zelfstandige ondernemers.

Een blik op de onderliggende werkbaarheidsindicatoren geeft een duidelijk zicht op (het voorkomen van) knelpunten in de werksituatie van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep in 2016:

- 36,2% wordt geconfronteerd met werkstressklachten, bij 10,4% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van burn-outsymptomen;
- 8,1% kampt met motivatieproblemen, bij 2,2% gaat het om ernstige demotivatie;
- 1,2% heeft onvoldoende leermogelijkheden in de job, bij 0,3% is er een ernstig leerdeficit;
- 29,9% signaleert problemen in de werk-privé-combinatie, bij 8,4% gaat het om een acuut werk-privé-conflict.

Het is duidelijk dat de overgrote meerderheid van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep voldoende leermogelijkheden heeft in het werk en gemotiveerd aan de slag is. Daartegenover staat evenwel dat een grote groep met werkstress geconfronteerd wordt en het moeilijk heeft om werk en privé in balans te houden. Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep dat met motivatieproblemen geconfronteerd wordt is sterk toegenomen tussen 2007 en 2016 (van 4,9% tot 8,1%). De andere indicatorscores voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep van 2016 vertonen geen significante verschillen met deze van de nulmeting in 2007.

De opgemaakte risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep leren ons dat een hoge werkdruk en emotionele belasting belangrijke determinanten vormen van werkstressklachten en werk-privé-combinatiemoeilijkheden. In 2016 wordt 48% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met een hoge werkdruk geconfronteerd en heeft 44,9% emotioneel belastend werk.

Verder zien we dat een vrije grote groep van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep meer dan 50 uren per week werkt (39,8%). Ook dat is een risico voor werkstress en een onevenwichtige werk-privébalans.

De monitor 2016 brengt niet alleen de werkbaarheidsgraad en -indicatoren in kaart, maar peilt ook naar aanvullende informatie over het werk van de zelfstandige ondernemer. We zetten een aantal opvallende vaststellingen voor de zelfstandige ondernemer in het vrije beroep op een rijtje:

- Zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werken gemiddeld 50,4 uur per week (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 54,6 uur);
- 98,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep heeft een diploma hoger onderwijs (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 59%);
- 93,7% voelt zich voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke aspecten van het werk en 54,3% voor het beheer en management van het bedrijf (zelfstandige ondernemers Vlaanderen, respectievelijk 91,7% en 67,7%);
- 87,4% nam het afgelopen jaar deel aan een bijscholing (zelfstandige ondernemers Vlaanderen 51,8%);
- 16,7% was in het afgelopen jaar slachtoffer van intimidatie of bedreiging (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 13,9%) en 4,9% werd slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 2,5%);

- 3,2% kreeg af te rekenen met fysieke agressie op het werk en 3,6% werd gepest (niet significant verschillend van het referentiecijfer voor de volledige populatie);
- 74,4% ziet doorwerken in de huidige job tot het pensioen als een haalbare opdracht en 23,5% acht dit enkel haalbaar indien het werk aangepast wordt (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 70,6% en 26,4%).
- Bijna negen op de tien is tevreden met de contacten met klanten en met het personeel maar minder dan twee op de tien is tevreden met de sociale bescherming en de contacten met de overheid(sadministratie).

Inleiding

De Vlaamse sociale partners dragen al vele jaren de boodschap uit dat langer werken maar kan lukken als dit ook haalbaar is voor de betrokkenen en het werk voldoende kwaliteitsvol is. Ze zetten daarom resoluut in op 'werkbaar werk': werk waarvan je niet overspannen of ziek wordt, dat boeiend en motiverend is, kansen biedt op blijven/bijleren en voldoende ruimte laat voor gezin en privéleven.

Om de vinger aan de pols te houden brengt de Stichting Innovatie & Arbeid sinds 2007 de werkbaarheid bij zelfstandige ondernemers in Vlaanderen in kaart via een grootschalige, driejaarlijkse schriftelijke bevraging. Met de zopas opgeleverde resultaten van de enquête 2016 (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2017a) is de werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers inmiddels aan zijn vierde editie toe.

Werkbaarheid wordt - conform de vermelde beleidsdefinitie - in de monitor geoperationaliseerd aan de hand van vier werkbaarheidsindicatoren: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie, werkbetrokkenheid), leermogelijkheden en werk-privébalans.

De werkbaarheidsmonitor beoordeelt niet enkel in welke mate het werk werkbaar is voor de betrokkenen, maar registreert ook een aantal achterliggende risicofactoren. Daartoe werden vier risico-indicatoren ontwikkeld: werkdruk, emotionele belasting, taakvariatie (afwisseling in het werk) en (belastende fysieke) arbeidsomstandigheden.

Daarnaast levert de werkbaarheidsbevraging ook aanvullende informatie op over de arbeidssituatie van de zelfstandige ondernemer, zoals: participatie aan bijscholing, werktijden, groeiperspectieven, confrontatie met grensoverschrijdend gedrag, tevredenheid met diverse werkaspecten en de inschatting van de haalbaarheid om door te werken tot de pensioenleeftijd.

Dit rapport brengt - op basis van de databank van de opeenvolgende werkbaarheidsmetingen - de werkbaarheidssituatie van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep in beeld en is opgedeeld in vier hoofdstukken:

- het eerste hoofdstuk bekijkt de evolutie van de werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en vergelijkt de sectorgegevens met de werkbaarheid(sevolutie) in de totale populatie van zelfstandige ondernemers;
- het tweede hoofdstuk gaat in op de afzonderlijke werkbaarheidsdimensies en de aanwezigheid van specifieke werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep;
- in het derde hoofdstuk worden op basis van de kengetallen voor de risico-indicatoren risicoprofielen opgemaakt voor werkstress en werk-privé-balans;
- het vierde hoofdstuk inventariseert de aanvullende informatie over de arbeidssituatie en werkbeleving van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

1 De werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

De Vlaamse sociale partners hebben de beleidsnotie 'werkbaarheid' concreet gemaakt aan de hand van vier kwaliteitscriteria: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie), leermogelijkheden en werk-privébalans. De werkbaarheidsgraad verwijst dan naar het percentage zelfstandige ondernemers dat kwaliteitsvol werk heeft/geen knelpunten signaleert voor alle vier genoemde werkbaarheidsdimensies¹.

Ongeveer de helft (52,2%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep heeft in 2016 werkbaar werk. In vergelijking met de meting 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante wijziging van de werkbaarheidsgraad bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

Tabel 1: Evolutie van de werkbaarheidsgraad 2007-2016 bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en zelfstandig ondernemers in Vlaanderen

	werkbaarheidsgraad			
	2007	2010	2013	2016
	%	%	%	%
vrije beroepen	51,1	44,8	48,5	52,2
<i>N</i>	450	391	752	627
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	47,7	47,8	51,4	50,7
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

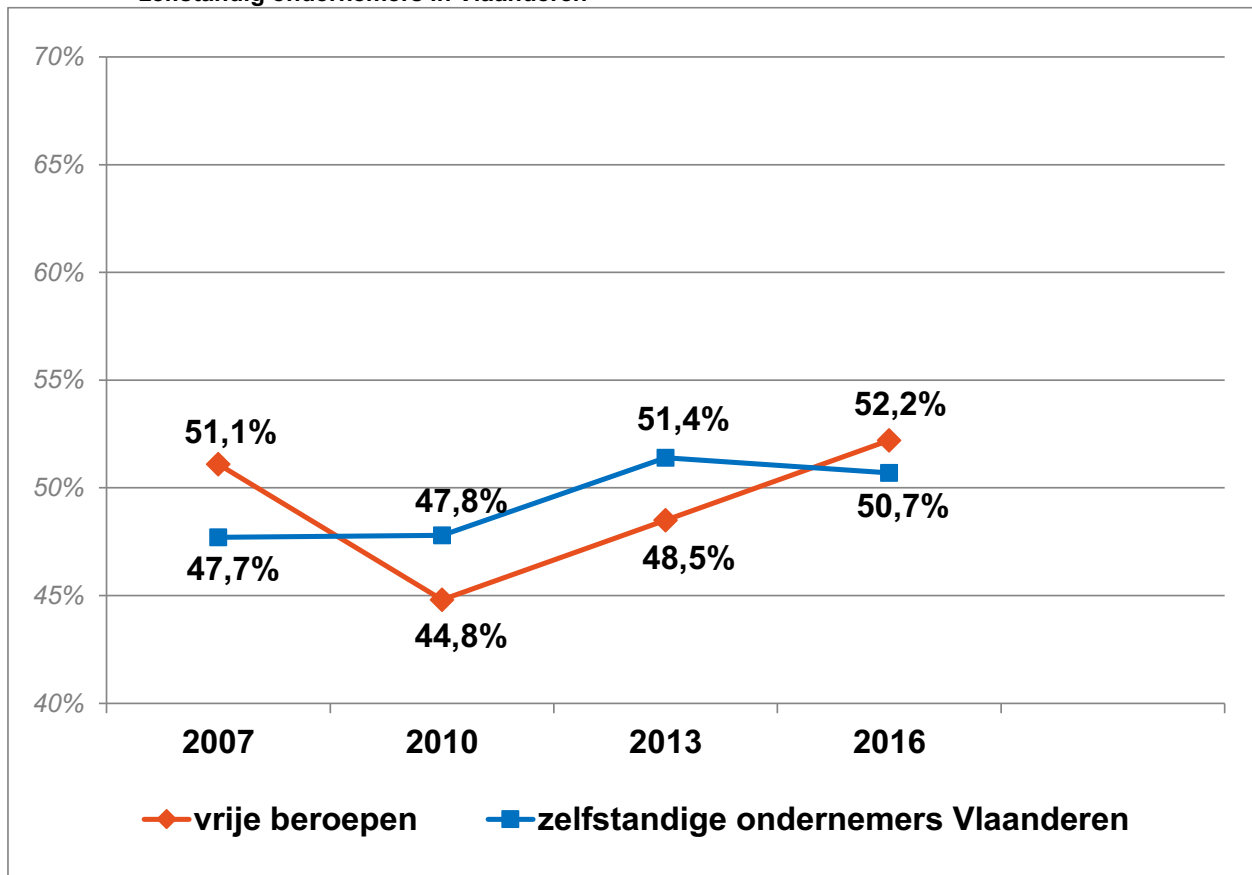
Leeswijzer:

- **Cijfers in het groen resp. in het rood** wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) toename resp. afname van de werkbaarheidsgraad ten opzichte van het vorige meetpunt.
- Cijfers in een **groen kader** resp. **rood kader** wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) toename resp. afname van de werkbaarheidsgraad bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (**s** versus **ns**) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle zelfstandig ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , *s* indien $p \leq 0,05$ versus *ns* indien $p > 0,05$).

In 2007 lag de werkbaarheidsgraad van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep significant hoger dan het sectorgemiddelde voor de zelfstandige ondernemers. Nadien is dat niet meer het geval. Terwijl we voor de volledige populatie een significante vooruitgang vaststellen tussen 2007 en 2016, kunnen we hiertoe niet besluiten voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. Figuur 1 brengt de cijfers nog eens visueel in beeld.

¹ Het gaat enkel om zelfstandige ondernemers in hoofdberoep met woonplaats in het Vlaams Gewest

Figuur 1: Evolutie van de werkbaarheidsgraad 2007-2016 bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en zelfstandig ondernemers in Vlaanderen

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers, 2007-2016

2 Werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

De beoordeling van de werkbaarheid van de zelfstandige activiteit (en daarmee de werkbaarheidsgraad) wordt afgeleid uit informatie van de vier werkbaarheidsindicatoren: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie), leermogelijkheden in de job (kansen op blijven en competentie-ontwikkeling) en werk-privébalans (combinatie van arbeid met gezin en sociaal leven).

Tabel 2: Overzicht en omschrijving werkbaarheidsindicatoren Vlaamse werkbaarheidsmonitor

Indicator	Omschrijving
Psychische vermoeidheid	de mate waarin de door psychosociale arbeidsbelasting opgebouwde (mentale) vermoeidheid recuperabel is dan wel leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren <i>(problemen met) werkstress</i>
Welbevinden in het werk	de mate waarin men door de aard van het werk gemotiveerd is/blijft dan wel gedemotiveerd raakt <i>(problemen met) werkbetrokkenheid en motivatie</i>
Leermogelijkheden	de mate waarin men door opleiding en de dagdagelijkse ervaring op de werkplek de competenties al dan niet op peil kan houden en verder ontwikkelen <i>(onvoldoende) kansen op blijven/competentieontwikkeling</i>
Werk-privébalans	de mate waarin de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op in het vrije beroepingsmogelijkheden in de 'thuis'situatie <i>(problemen met) combinatie van arbeid met privéleven</i>

Voor elk van de vier werkbaarheidsdimensies en -indicatoren zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet (acuut) problematisch is (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2016). Bij een problematische situatie spreken we over een werkbaarheidsknelpunt, bij een acuut-problematische situatie over een acuut werkbaarheidsknelpunt. In de werkbaarheidsmonitor wordt met andere woorden met 'gelede kengetallen' gewerkt. Naar analogie met de kleurensymboliek van een verkeerslicht, wordt niet enkel een problematische groep afgebakend en becijferd ('oranje knipperlicht' - knelpunt), maar daarbinnen ook een subgroep die als 'acuut problematisch' kan gelabeld worden ('rood alarmsignaal' - acuut knelpunt).

Niet problematische, problematische en acuut-problematische situaties worden voor de onderscheiden werkbaarheidsdimensies als volgt benoemd:

Tabel 3: Terminologie voor de kengetallen voor de werkbaarheidsindicatoren

	Niet problematisch geen knelpunt	Problematisch knelpunt	Acuut problematisch acuut knelpunt
Psychische vermoeidheid	geen werkstress	werkstressproblemen	symptomen burn-out
Welbevinden in het werk	geen motivatieproblemen	motivatieproblemen	ernstige demotivatie
Leermogelijkheden	voldoende leermogelijkheden	onvoldoende leermogelijkheden	ernstig leerdeficit
Werk-privébalans	haalbare werk-privé- combinatie	problemen werk-privé- combinatie	acuut werk-privé-conflict

In dit hoofdstuk nemen we de (evolutie in de) kengetallen voor de vier werkbaarheidsindicatoren onder de loep en vergelijken we de gegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met deze van de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

2.1 Werkstress en burn-out

In 2016 wordt 36,2% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met werkstressproblemen, bij 10,4% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van burn-outsymptomen. Tussen 2007 en 2010 stijgt het aandeel met werkstressproblemen met bijna 30% van 34,2% tot 43,6%. Nadien neemt dat aandeel weer af tot 36,2% in 2016.

Tabel 4 Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met werkstressproblemen en burn-outsymptomen

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	 werkstressproblemen	34,2	43,6	37,4	36,2
	 symptomen burn-out	12,8	13,9	10,8	10,4
	<i>N</i>	523	438	807	655
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	 werkstressproblemen	36,7	38,0	33,4	36,2
	 symptomen burn-out	13,0	12,4	10,2	11,4
verschiltoetsing	 werkstressproblemen	<i>ns</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>ns</i>
	 symptomen burn-out	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

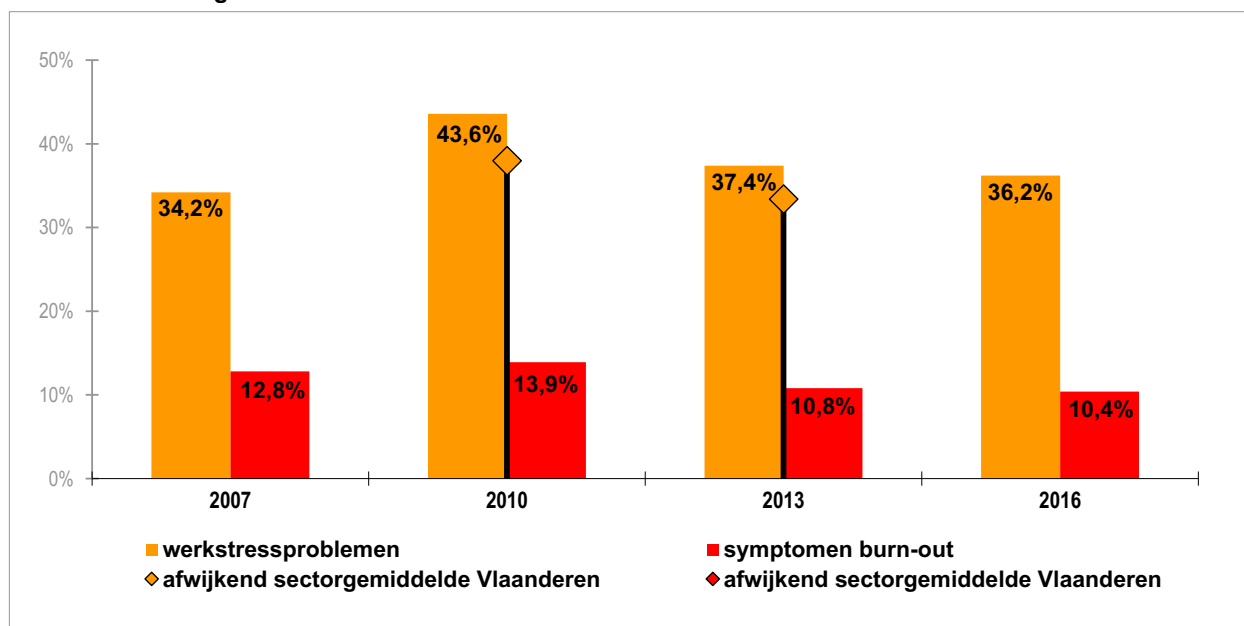
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'symptomen burn-out' is een subgroep binnen de groep 'werkstressproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Cijfers in het groen resp. in het rood wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel met werkstressproblemen/burn-outklachten ten opzichte van het vorig meetpunt.
- Cijfers in een groen resp. rood kader wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel met werkstressproblemen/burn-outklachten over het voorbije decennium bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (*s* versus *ns*) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle sectoren van zelfstandige ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , *s* indien $p \leq 0,05$ versus *ns* indien $p > 0,05$).

Tabel 4 en figuur 2 leren ons dat het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met werkstressklachten in 2010 en 2013 significant hoger ligt dan het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 2: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met werkstressproblemen en burn-outsymptomen in het vrije beroep, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.2 Motivatie

In 2016 registreren we bij 8,1% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep motivatieproblemen, bij 2,2% is er sprake van ernstige demotivatie.

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met motivatieproblemen is tussen 2007 en 2016 stelselmatig toegenomen van 4,9% tot 8,1%. Dat is een negatieve evolutie die we niet vaststellen als we de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in ogenschouw nemen.

Tabel 5: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met (ernstige) motivatieproblemen.

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	motivatieproblemen	4,9	6,7	8,1	8,1
	ernstige demotivatie	1,3	3,0	2,8	2,2
<i>N</i>		465	401	786	643
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	motivatieproblemen	8,2	8,2	8,4	9,3
	ernstige demotivatie	2,7	3,0	3,5	3,7
<i>verschiltoetsing</i>	motivatieproblemen	<i>s</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>
	ernstige demotivatie	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>s</i>

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

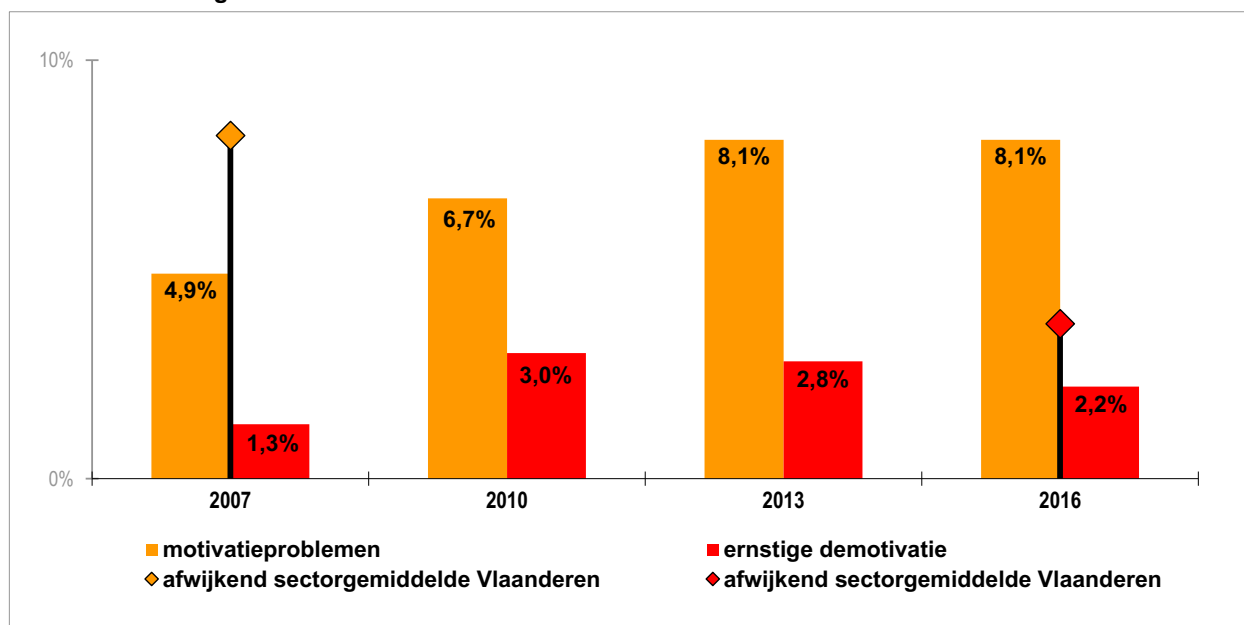
Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'symptomen ernstige demotivatie' is een subgroep binnen de groep 'motivatieproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (cijfers/kaders in groen/rood) en de **verschiltoetsing** (*s* versus *ns*): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 5 en figuur 3 kunnen we afleiden dat het aandeel zelfstandige ondernemers met motivatieproblemen in het vrije beroep vanaf 2010 niet meer significant verschilt van het Vlaamse

sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers. Het aandeel dat ernstig gedemotiveerd is ligt in 2016 significant lager bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. Voordien was dat niet het geval.

Figuur 3: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met (ernstige) motivatieproblemen in het vrije beroep, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.3 Leermogelijkheden

In 2016 heeft 1,2% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep onvoldoende leermogelijkheden, bij 0,3% is er sprake van een ernstig leerdeficit. In vergelijking met 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante verschillen.

Tabel 6: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met onvoldoende leermogelijkheden en een ernstig leerdeficit in het vrije beroep.

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	onvoldoende leermogelijkheden	1,7	1,0	2,2	1,2
	ernstig leerdeficit	0,0	0,0	0,4	0,3
<i>N</i>		468	400	790	643
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	onvoldoende leermogelijkheden	5,6	4,8	4,7	3,5
	ernstig leerdeficit	1,1	1,2	0,8	0,8
<i>verschiltoetsing</i>	onvoldoende leermogelijkheden	<i>s</i>	<i>ns</i>	<i>s</i>	<i>s</i>
	ernstig leerdeficit	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

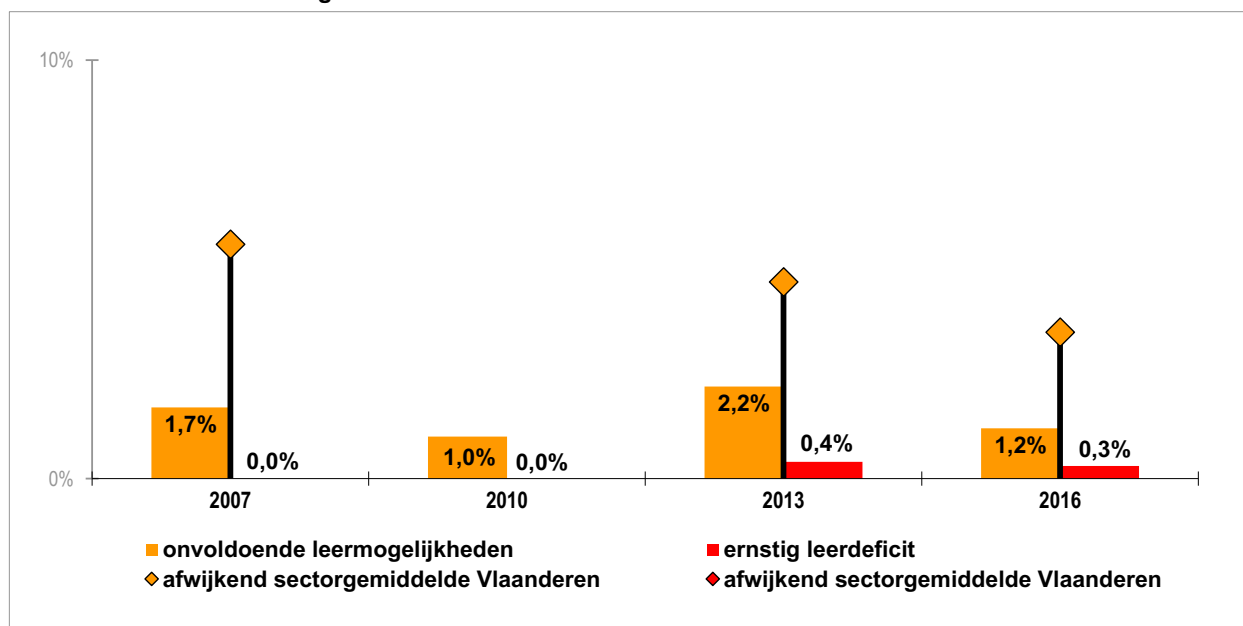
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'ernstig leerdeficit' is een subgroep binnen de groep 'onvoldoende leermogelijkheden' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de kleurencodes (groene/rode cijfers en kaders) en de verschiltoetsing (s versus ns): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 6 en figuur 4 kunnen we afleiden dat (met uitzondering van 2010) het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met onvoldoende leermogelijkheden significant lager ligt dan het sectorgemiddelde voor de zelfstandige ondernemers.

Figuur 4: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met onvoldoende leermogelijkheden en een ernstig leerdeficit in het vrije beroep, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.4 Werk-privébalans

In 2016 wordt 29,9% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met een problematische werk-privébalans, bij 8,4% is er sprake van een acuut werk-privé-conflict. Tussen 2007 en 2010 stijgt het aandeel met een problematische werk-privébalans van 31,9% tot 39%. Nadien neemt dat aandeel geleidelijk weer af tot 29,9% in 2016.

Tabel 7: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met een (acuut) problematische werk-privébalans

		2007 %	2010 %	2013 %	2016 %
vrije beroepen	problemen werk-privécombinatie	31,9	39,0	32,4	29,9
	acuut werk-privéconflict	9,6	11,1	8,1	8,4
		<i>N</i>			
		529	441	805	655
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	problemen werk-privécombinatie	34,5	35,0	31,6	33,0
	acuut werk-privéconflict	10,9	11,8	9,5	10,5
verschiltoetsing	problemen werk-privécombinatie	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>s</i>
	acuut werk-privéconflict	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>s</i>

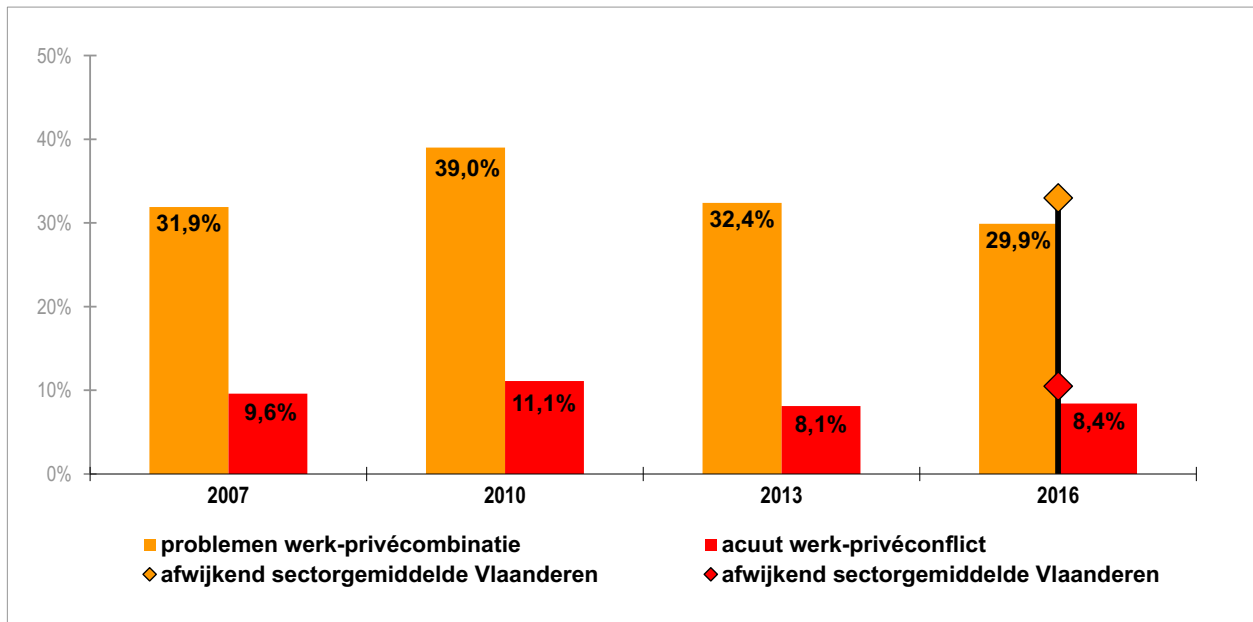
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'acuut werk-privé-conflict' is een subgroep binnen de groep 'problemen met de werk-privé-combinatie' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (groene/rode cijfers en kaders) en de **verschiltoetsing** (s versus ns): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 7 en figuur 5 blijkt dat het aandeel zelfstandige ondernemers met (acute) werk-privé-combinatieproblemen van 2007 tot 2013 niet significant afwijkt van het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers. In 2016 is dat wel het geval en ligt het aandeel significant lager voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

Figuur 5: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met een (acuut) problematische werk-privébalans in het vrije beroep, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3 Determinanten van werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

Omdat het vanuit beleids oogpunt uiteraard ook relevant is om de werkbaarheid van de zelfstandige activiteit oorzakelijk te kunnen duiden (*wat maakt werk (on)werkbaar?*), wordt in de werkbaarheidsmonitor ook gepeild naar een aantal kenmerken van de arbeidssituatie die de kwaliteit van het werk bedreigen dan wel bevorderen.

In de monitor voor zelfstandige ondernemers worden vier kenmerken van het werk via zogenaamde risico-indicatoren in kaart gebracht: werkdruk, emotionele belasting, taakvariatie (afwisseling in het werk), en (belastende fysieke) arbeidsomstandigheden.

Tabel 8: Overzicht en omschrijving risico-indicatoren zelfstandige ondernemers, Vlaamse werkbaarheidsmonitor

Indicator	Omschrijving
Werkdruk	de mate van arbeidsbelasting vanuit kwantitatieve taakeisen, zoals werkvolume, werktempo, deadlines
Emotionele belasting	de mate van arbeidsbelasting vanuit contactuele taakeisen, inz. bij omgang met klanten of patiënten en coördinatieopdrachten
Taakvariatie	de mate waarin de functie-inhoud een afwisselend takenpakket omvat en beroep doet op vaardigheden van zelfstandige ondernemers
Arbeidsomstandigheden	de mate waarin zelfstandige ondernemers blootgesteld worden aan fysieke inconvenianten in de werkomgeving en lichamelijke belasting

Ook voor deze vier werkbaarheidsrisico's zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet (acuut) problematisch is (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2016). Niet problematische, problematische en acuut-problematische situaties worden voor de onderscheiden werkbaarheidsrisico's als volgt benoemd:

Tabel 9: Terminologie voor de kengetallen voor de risico-indicatoren

	Niet problematisch	Problematisch	Acuut problematisch
Werkdruk	geen hoge werkdruk	hoge werkdruk	zeer hoge werkdruk
Emotionele belasting	geen emotioneel belastend werk	emotioneel belastend werk	emotionele overbelasting
Taakvariatie	geen routinematig werk	routinematig werk	extreem routinematig werk
Arbeidsomstandigheden	geen belastende arbeidsomstandigheden	belastende arbeidsomstandigheden	zeer hoge fysieke belasting

In dit hoofdstuk tekenen we, op basis van de kengetallen voor de risico-indicatoren bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, risicoprofielen uit voor werkstress en werk-privébalans. Voor leermogelijkheden en motivatie wordt geen risicoprofiel uitgetekend omdat het aandeel van de zelfstandige ondernemers dat gedemotiveerd is of onvoldoende leermogelijkheden heeft, zeer beperkt is.

3.1 Werkbaarheidsrisico's bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

In een eerste stap analyseren we de kengetallen voor de vier risicovelden, die voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werden berekend. We bekijken daarbij de evolutie in de risico-indicatoren en vergelijken de sectorgegevens met het sectorgemiddelde van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

3.1.1 Werkdruk

In 2016 heeft bijna de helft (48%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep af te rekenen met een (problematisch) hoge werkdruk, bij 19,2% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van een zeer hoge werkdruk.

In vergelijking met de meting 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante wijziging van het aandeel met hoge werkdruk. De evolutie bij de volledige populatie, waarbij het aandeel met hoge werkdruk geleidelijk daalt tot in 2013 om dan opnieuw te stijgen in 2016, zien we niet terug bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

Tabel 10: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met een (zeer) hoge werkdruk

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	 hoge werkdruk	49,6	50,1	46,2	48,0
	 zeer hoge werkdruk	19,1	21,4	16,7	19,2
	N	470	401	790	646
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	 hoge werkdruk	46,6	42,2	37,7	42,8
	 zeer hoge werkdruk	17,6	16,3	13,3	17,0
verschiltoetsing	 hoge werkdruk	ns	s	s	s
	 zeer hoge werkdruk	ns	s	s	ns

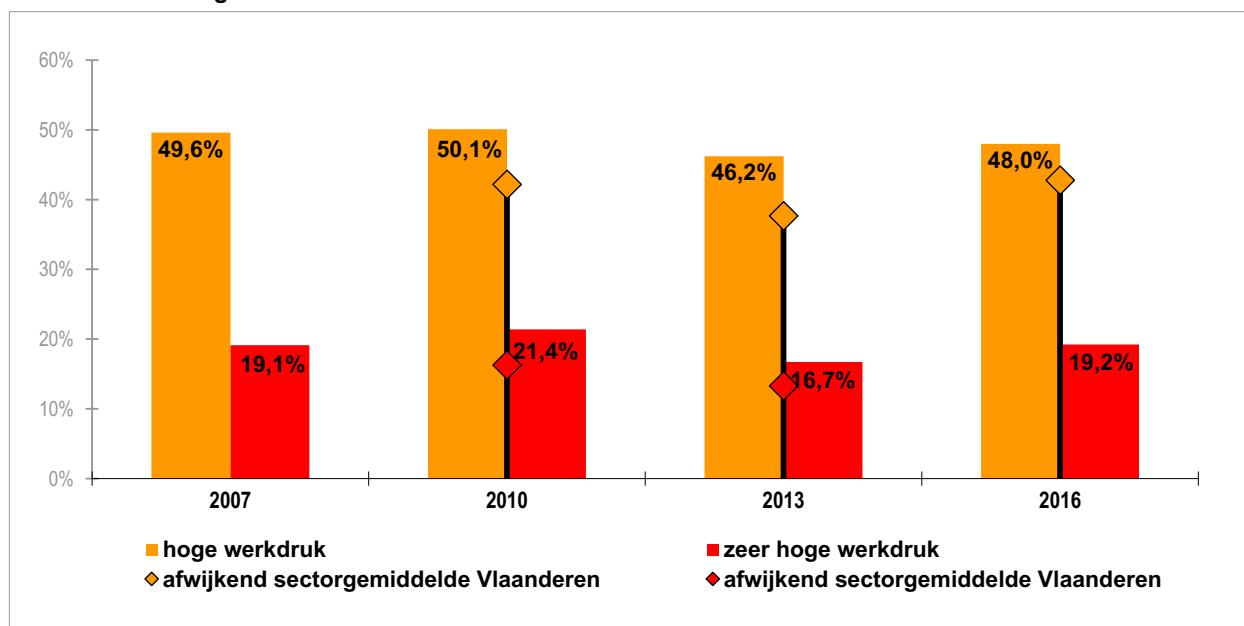
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'zeer hoge werkdruk' is een subgroep binnen de groep 'hoge werkdruk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Cijfers in het groen resp. in het rood wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel in een (zeer) hoge werkdruk-situatie ten opzichte van het vorig meetpunt.
- Cijfers in een groen resp. rood kader wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel in een (zeer) hoge werkdruk-situatie bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (s versus ns) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle sectoren van zelfstandige ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , s indien $p \leq 0,05$ versus ns indien $p > 0,05$).

Uit tabel 10 en figuur 6 kunnen we afleiden dat het aandeel met hoge werkdruk bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep vanaf 2010 significant hoger ligt dan het sectorgemiddelde voor de zelfstandige ondernemers.

Figuur 6: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met een (zeer) hoge werkdruk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.2 Emotionele belasting

In 2016 heeft 44,9% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep emotioneel belastend werk, bij 9,4% is er sprake van emotionele overbelasting. Ten opzichte van 2013 en over de volledige periode 2007-2016 registreren we geen significante verschuivingen.

Tabel 11: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met emotioneel belastend werk in het vrije beroep

		2007 %	2010 %	2013 %	2016 %
vrije beroepen	emotioneel belastend werk	47,1	52,1	49,9	44,9
	emotionele overbelasting	11,6	11,2	10,7	9,4
	<i>N</i>	473	40,3	794	646
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	emotioneel belastend werk	28,8	29,1	29,6	26,6
	emotionele overbelasting	5,2	4,9	5,7	4,8
<i>verschiltoetsing</i>	emotioneel belastend werk	s	s	s	s
	emotionele overbelasting	s	s	s	s

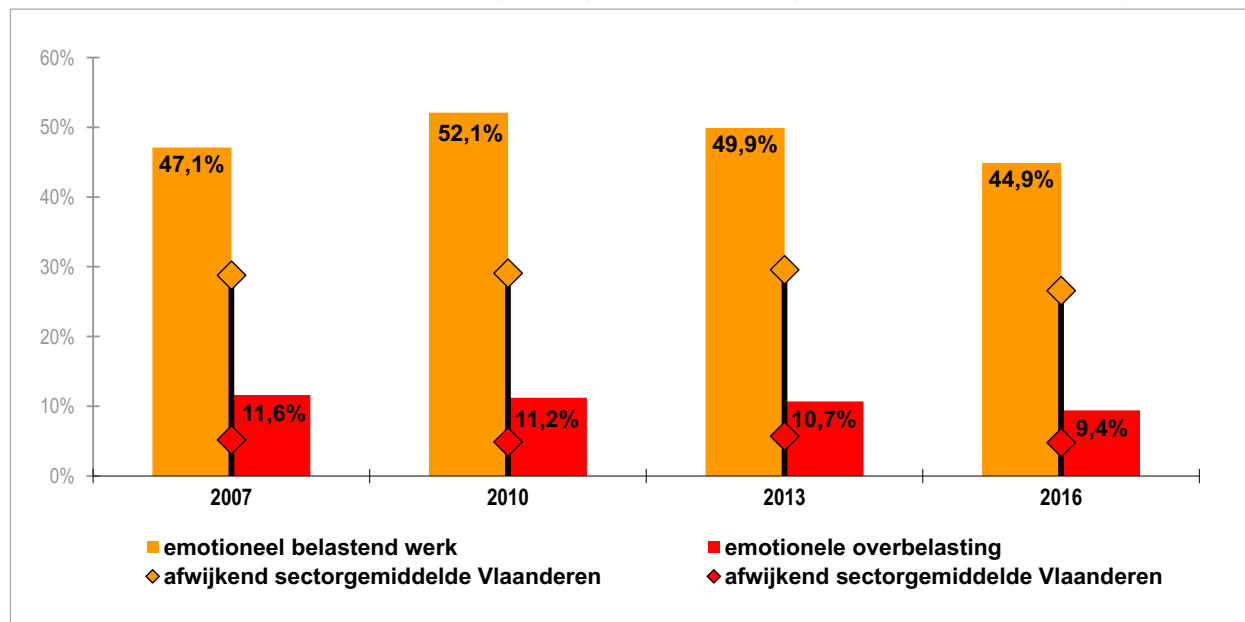
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'emotionele overbelasting' is een subgroep binnen de groep met 'emotioneel belastend werk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (groene/rode cijfers en kaders) en de **verschiltoetsing** (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Uit tabel 11 en figuur 7 blijkt dat het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met emotioneel belastend werk en emotionele overbelasting bij elk meetpunt significant hoger ligt dan het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 7: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met emotioneel belastend werk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.3 Taakvariatie

In 2016 heeft 5,3% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep routinematig werk, bij 1,1% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van extreem routinematig werk. Over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we voor de sector geen significante verschuivingen op het vlak van taakvariatie.

Tabel 12: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met routinematig werk

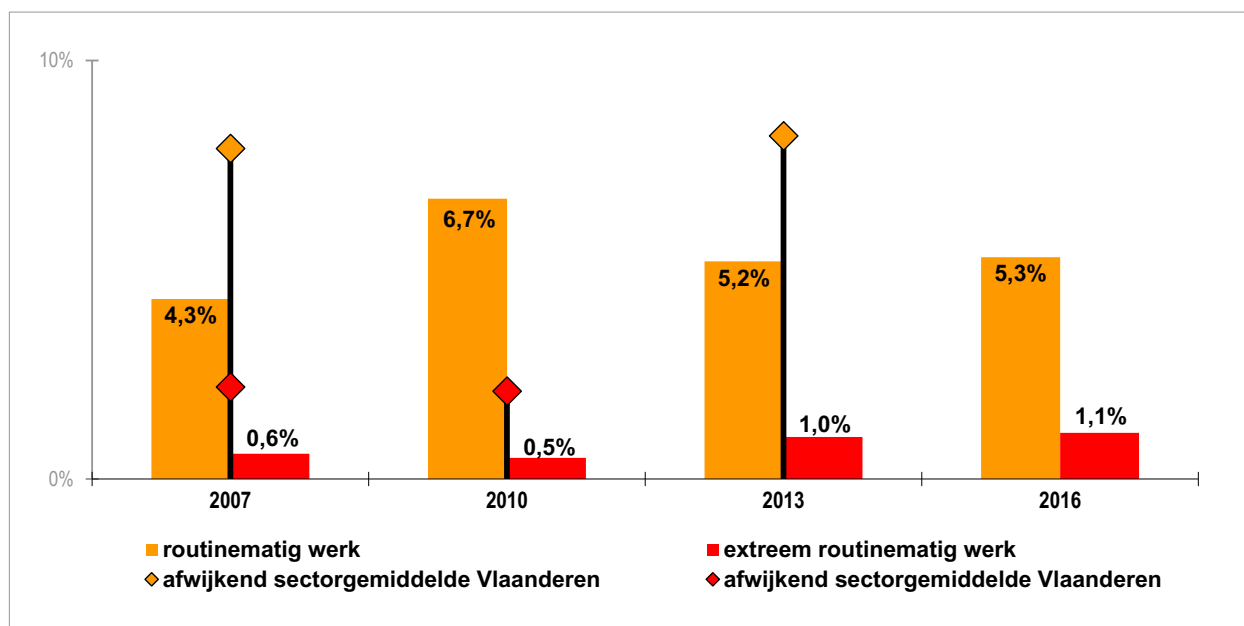
		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	routinematig werk	4,3	6,7	5,2	5,3
	extreem routinematig werk	0,6	0,5	1,0	1,1
N		470	403	794	646
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	routinematig werk	7,9	8,4	8,2	6,5
	extreem routinematig werk	2,2	2,1	2,0	1,9
verschiltoetsing	routinematig werk	s	ns	s	ns
	extreem routinematig werk	s	s	ns	ns

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'extreem routinematig werk' is een subgroep binnen de groep met 'routinematig werk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (groene/rode cijfers en kaders) en de **verschiltoetsing** (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Tabel 12 en figuur 8 laten tevens zien dat het aandeel met (extreem) routinematig werk bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep in 2016 niet meer significant verschilt van het Vlaams sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 8: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep met routinematig werk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.4 Arbeidsomstandigheden

In 2016 wordt 10,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden, bij 3% is er sprake van een zeer hoge fysieke belasting. Over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we voor de sector geen significante wijziging van de (zeer) hoge fysieke belasting.

Tabel 13: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden in het vrije beroep

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
vrije beroepen	belastende arbeidsomstandigheden	12,4	7,2	10,5	10,5
	zeer hoge fysieke belasting	3,4	2,7	2,6	3,0
	<i>N</i>	524	443	821	657
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	belastende arbeidsomstandigheden	17,2	15,9	17,6	18,2
	zeer hoge fysieke belasting	4,6	4,5	4,5	5,3
verschiltoetsing	belastende arbeidsomstandigheden	<i>ns</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>
	zeer hoge fysieke belasting	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

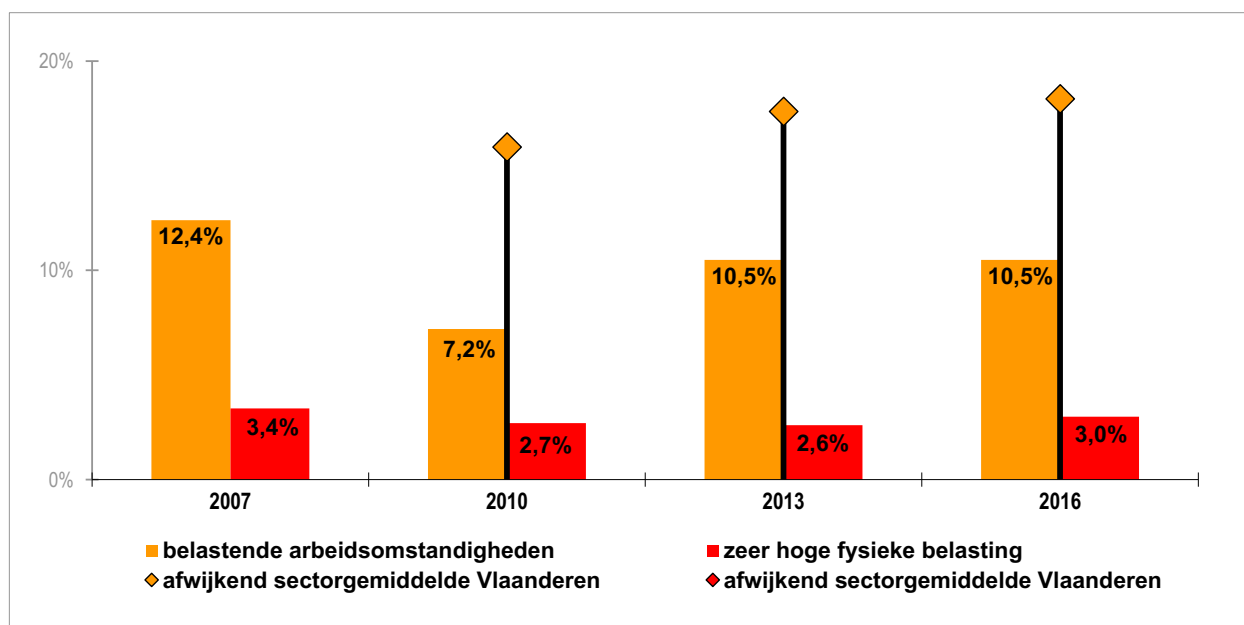
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'zeer hoge fysieke belasting' is een subgroep binnen de groep 'belastende arbeidsomstandigheden' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de kleurencodes (groene/rode cijfers en kaders) en de verschiltoetsing (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Uit tabel 13 en figuur 9 kunnen we afleiden dat het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep dat te maken heeft met belastende arbeidsomstandigheden vanaf 2010 lager ligt dan het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 9: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.2 Risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

Op basis van de kengetallen voor de onderscheiden risico-indicatoren en de recent gepubliceerde analyses over de samenhang tussen werkbaarheids- en risico-indicatoren (Bourdeaud’hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2017b), kunnen we een aantal risicoprofielen ‘op maat van’ de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep construeren.

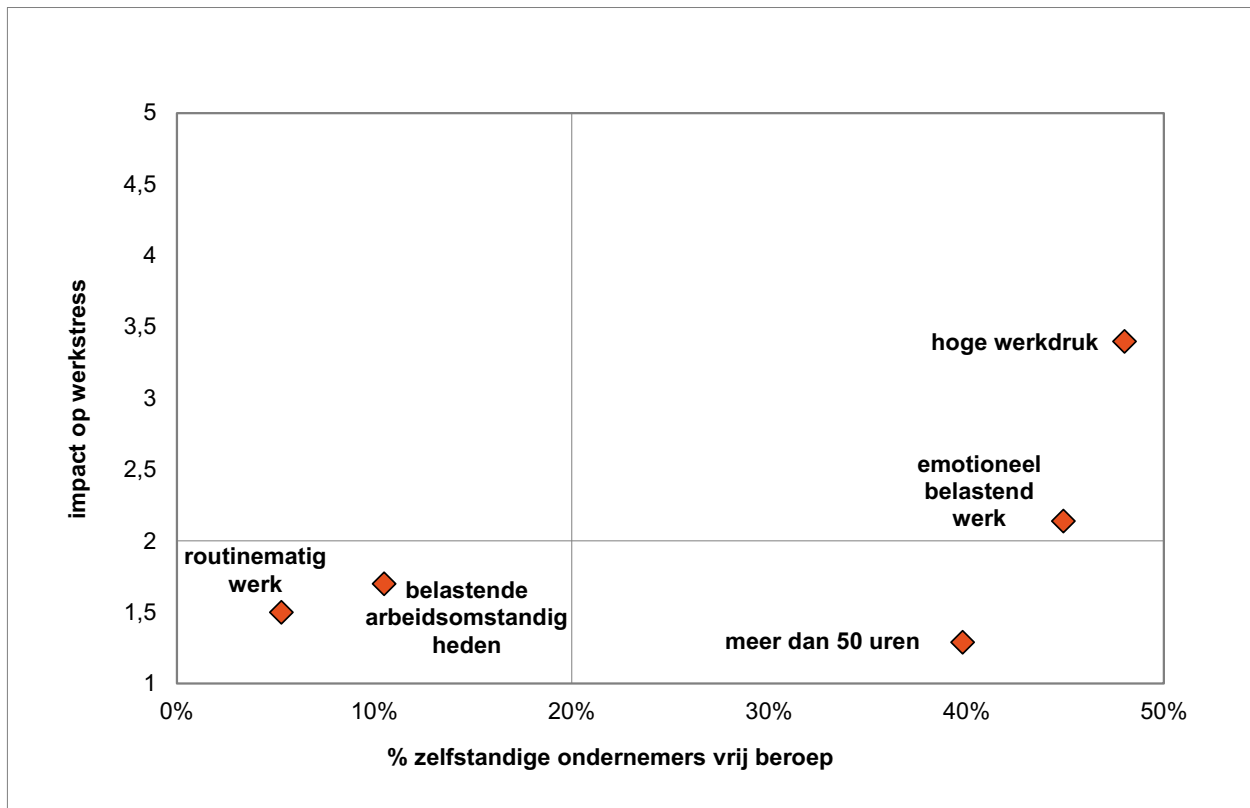
Deze risicoprofielen verschaffen ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren in de arbeidssituatie van specifieke groepen van zelfstandige ondernemers: een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden én er een grotere kans bestaat dat zelfstandige ondernemers door dit risico met een specifiek werkbaarheidsknelpunt af te rekenen krijgen.

In wat volgt bespreken we de sectorspecifieke risicoprofielen voor werkstress en werk-privé-balans. Voor leermogelijkheden en motivatie wordt geen risicoprofiel uitgetekend omdat het aandeel van de zelfstandige ondernemers dat gedemotiveerd is of onvoldoende leermogelijkheden heeft, zeer beperkt is.

3.2.1 Risicoprofiel voor werkstress

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In figuur 10 wordt de ‘ernstgraad’ van vijf werkstressrisico’s in de arbeidssituatie geïllustreerd voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden (de horizontale as in figuur 10) en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemer door dit risico werkstressproblemen krijgt (de verticale as in figuur 10).

Figuur 10: Risicoprofiel voor werkstressproblemen bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, 2016

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer:

De figuur verschaft ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren voor het ontstaan van werkstressproblemen bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. De ernstgraad van specifieke risicofactoren wordt bepaald door 2 elementen:

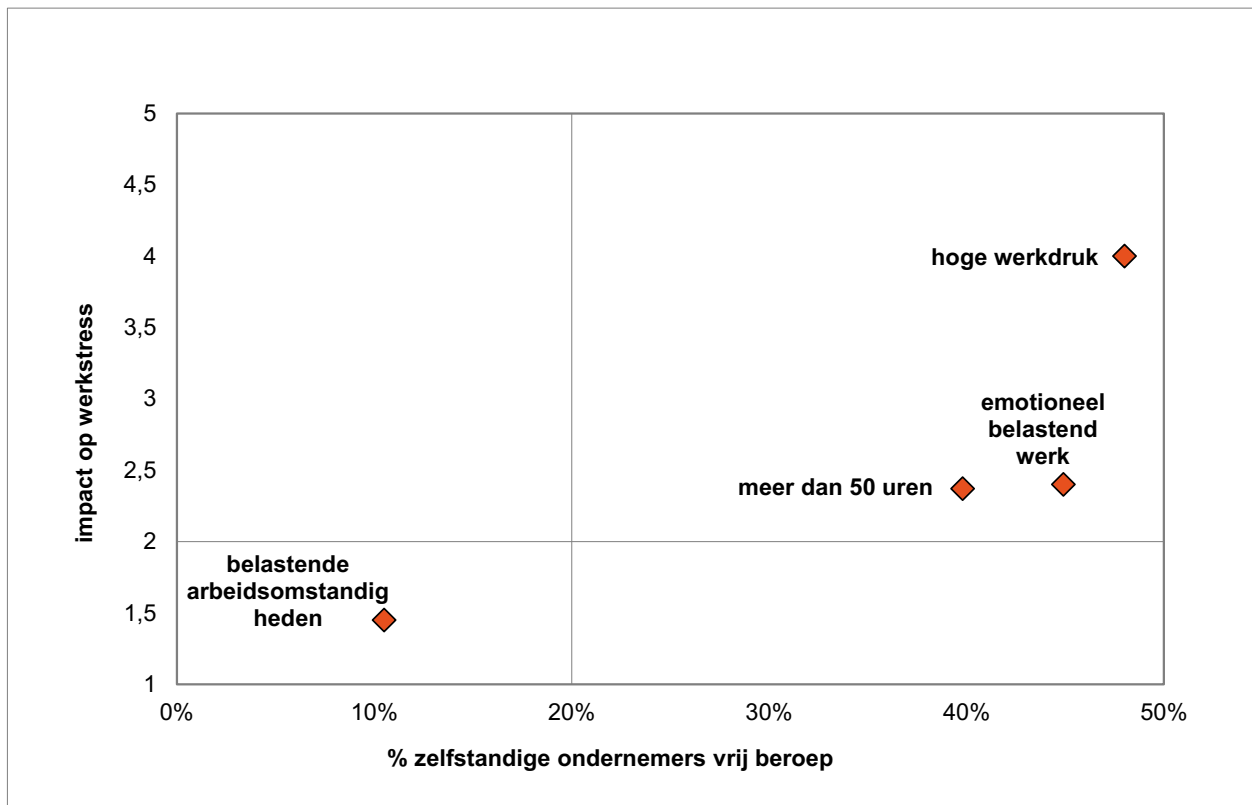
1. De impact van een specifieke risicofactor (verticale positionering van de onderscheiden buttons, berekend o.b.v. een logistische regressieanalyse en de daaruit resulterende odds ratio's). Zo vormt een hoge werkdruk (3,4 keer de kansverhouding werkstress/geen werkstress t.o.v. 'lage werkdruk') duidelijk een hoger risico voor het ontstaan van werkstress dan routinematig werk (de kansverhouding werkstress/geen werkstress verhoogt met factor 1,5).
2. Het aandeel zelfstandige ondernemers dat zich in een problematische situatie voor een specifieke risicofactor bevindt (horizontale positie van de onderscheiden buttons). Zo zijn er meer zelfstandige ondernemers in het vrije beroep die emotioneel belastend werk hebben (44,9%) dan routinematig werk (5,3%).

Hoge werkdruk en emotionele belasting zijn duidelijk de meest ernstige risicofactoren voor werkstress bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. Beiden komen niet alleen vaak voor, maar verhogen ook aanzienlijk de kans op werkstress. Bijna de helft (48%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werkt onder hoge werkdruk en 44,9% heeft emotioneel belastend werk. Verder valt op dat een ruime groep (39,8%) van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep meer dan 50 uren per week werkt. Ook dat is, in beperktere mate, een risico voor werkstress.

3.2.2 Risicoprofiel voor werk-privébalans

Figuur 11 evalueert de relevantie van de vijf risicofactoren voor een problematische werk-privébalans bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep.

Figuur 11: Risicoprofiel voor problemen met de werk-privé-combinatie bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, 2016

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer:

De figuur verschaft ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren voor het ontstaan van problemen met de werk-privé-combinatie bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. De ernstgraad van specifieke risicofactoren wordt bepaald door 2 elementen:

1. De impact van een specifieke risicofactor (verticale positionering van de onderscheiden buttons, berekend o.b.v. een logistische regressieanalyse en de daaruit resulterende odds ratio's). Zo vormt een hoge werkdruk (een verviervoudiging van de kansverhouding problemen met de werk-privé-combinatie/haalbare werk-privé-combinatie) duidelijk een hoger risico voor het ontstaan van een problematische werk-privé-balans dan emotioneel belastend werk (de kansverhouding problemen met de werk-privé-combinatie/haalbare werk-privé-combinatie verhoogt met een factor 2,4).
2. Het aandeel zelfstandige ondernemers dat zich in een problematische situatie voor een specifieke risicofactor bevindt (horizontale positie van de onderscheiden buttons). Zo zijn er meer zelfstandige ondernemers in het vrije beroep die een hoge werkdruk hebben (48%) dan emotioneel belastend werk (44,9%).

Werkdruk blijkt veruit de belangrijkste risicofactor voor de werk-privébalans bij de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep. Een hoge werkdruk komt niet alleen vaak voor (48% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep), maar verhoogt ook aanzienlijk (verviervoudiging van) het risico op een onevenwicht in de werk-privébalans. Ook de emotionele belasting en de lange werkdagen vormen voor een grote groep zelfstandige ondernemers in het vrije beroep een belangrijk aandachtspunt voor het werk-privé-combinatievraagstuk. 44,9% heeft emotioneel belastend werk en 39,8% werkt meer dan 50 uur per week

4 Aanvullende informatie over de arbeidssituatie van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep

In de werkbaarheidsenquêtes wordt - naast de besproken indicatoren - ook aanvullende informatie opgevraagd over de arbeidssituatie en werkbeleving. Bij de meting 2016 werden bijvoorbeeld ook gegevens verzameld over de werktijden, opleiding en bijscholing, de mate waarin men afhankelijk is van het inkomen uit de zelfstandige activiteit, de groeiverwachtingen, de haalbaarheid om door te werken tot de pensioenleeftijd, de confrontatie met grensoverschrijdend gedrag en de mate waarin men tevreden is met diverse aspecten van het zelfstandig beroep. We brengen in dit hoofdstuk deze informatie voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep bijeen en vergelijken hun scores met deze van de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

4.1 Werktijden

In tabel 14 vinden we cijfergegevens over werktijden en vakantiedagen. Zelfstandige ondernemers in het vrije beroep werken gemiddeld 50,4 uur per week. Dat ligt ongeveer 4 uur onder het gemiddelde van alle zelfstandige ondernemers in Vlaanderen. In 2015 namen de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep gemiddeld 21,8 vakantiedagen op. Dat is meer dan gemiddeld bij zelfstandige ondernemers (18,5).

Bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep is het aandeel dat frequent werkt tussen 22u en 6u iets hoger (13,6%) dan gemiddeld (12,6%).

Tabel 14: Werktijden en vakantiedagen van zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, 2016

	vrije beroepen	zelfstandige ondernemers Vlaanderen	verschil-toetsing
gemiddeld aantal werkuren per week	50,4	54,6	s
aantal vakantiedagen	21,8	18,5	s
aantal werkuren per week	%	%	
≤40 uren	27,4	19,0	
41-59 uren	42,9	38,8	s
≥60 uren	29,7	42,2	
nachtarbeid (tussen 22u en 6u)	%	%	
altijd	1,5	2,5	
vaak	12,1	10,1	s
soms	40,0	38,0	
nooit	46,4	49,3	

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering s/ns wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en de rest van de zelfstandige ondernemers.

4.2 Opleiding, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing

De informatie over het opleidingsniveau, de ervaren competenties, de sociale ondersteuning en bijscholing wordt opgelijst in tabel 15.

In 2016 heeft 98,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep een diploma hoger onderwijs. Dat is veel meer dan het aandeel (59%) bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Een zeer grote meerderheid (93,7%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep voelt zich (altijd of vaak) voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke of technische aspecten van het werk. Dat wijkt niet af van het percentage (91,7%) bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Voor het beheer en het management van het bedrijf voelt 54,3% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep zich (vaak of altijd) voldoende opgeleid. Dat is minder dan gemiddeld (67,7%).

Ongeveer de helft (49,3%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep voelt zich bij de bedrijfsvoering vaak of altijd ondersteund door een sociaal netwerk. Dat is meer dan het aandeel binnen de volledige populatie (42,9%).

Bijna negen op de tien (87,4%) van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep volgde het afgelopen jaar een bijscholing. Dat is heel wat meer dan het aandeel binnen de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (51,8%).

Tabel 15: Opleidingsniveau, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing, zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, 2016

	vrije beroepen %	zelfstandige ondernemers Vlaanderen %	verschil- toetsing
hoogste getuigschrift			
geen, lager of lager secundair	0,2	11,8	s
hoger secundair	1,4	29,2	
hoger onderwijs korte type	22,9	24,0	
hoger onderwijs lange type/universiteit	75,6	35,0	
voelt u zich voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke of technische aspecten van uw zelfstandige activiteit?			
altijd	45,0	45,9	ns
vaak	48,7	45,8	
soms	5,5	7,1	
nooit	0,8	1,1	
voelt u zich voldoende opgeleid voor het beheer en het management van uw bedrijf, firma?			
altijd	13,4	22,1	s
vaak	40,9	45,6	
soms	38,0	28,0	
nooit	7,7	4,4	
voelt u zich (als u dat nodig vindt) bij uw bedrijfsvoering ondersteund door een sociaal netwerk (verenigingen, externe adviseurs, familiaaraad)?			
altijd	8,3	6,9	s
vaak	41,0	36,0	
soms	41,6	43,6	
nooit	9,2	13,4	
deelname aan bijscholing afgelopen jaar	87,4	51,8	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering s/ns wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en de rest van de zelfstandige ondernemers.

4.3 Haalbaarheid pensioen, groeiverwachting en afhankelijkheid van inkomen uit zelfstandige activiteit

Tabel 16 bevat informatie over de mate waarin het gezin afhankelijk is van het inkomen uit de zelfstandige activiteit, over de groeiverwachtingen van de ondernemer en mate waarin hij of zij het haalbaar acht om tot het pensioen door te werken.

Tabel 16: Afhankelijkheid van inkomen, groeiverwachting en haalbaarheid pensioen bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep, 2016

In welke mate is uw gezin afhankelijk van het inkomen uit uw zelfstandige activiteit?			
	helemaal	35,3	41,0
	in belangrijke mate	48,8	44,5
	in beperkte mate	12,5	11,0
	helemaal niet	3,5	3,4
groeiverwachting			
	verwacht groei van activiteit	45,5	44,0
	verwacht behoud van huidig peil	39,3	39,6
	verwacht vermindering of stopzetting	15,2	16,3
haalbaarheid pensioen			
	doorwerken tot pensioen haalbaar	74,4	70,6
	doorwerken tot pensioen haalbaar, mits aangepast werk	23,5	26,4
	doorwerken tot pensioen niet haalbaar	2,1	3,0

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering *s/ns* wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en de rest van de zelfstandige ondernemers.

Bij 35,3% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep is het gezin helemaal afhankelijk van het inkomen uit de zelfstandige activiteit. Dat is minder dan het aandeel bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (41%).

45,5% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep verwacht in de nabije toekomst (3 à 5 jaar) een groei van de activiteit, 39,3% denkt dat het huidig peil zal behouden blijven en 15,2% verwacht een vermindering of stopzetting. Deze percentages verschillen niet significant van de gegevens voor de volledige populatie van zelfstandige ondernemers

74,4% van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep acht het haalbaar om de huidige job verder te zetten tot het pensioen, 23,5% acht dit enkel haalbaar bij aanpassing van het werk (bv. minder werken of lichter werk) en een kleine minderheid (2,1%) acht het sowieso niet haalbaar. De cijfers voor volledige populatie zelfstandige ondernemers zijn iets minder gunstig.

4.4 Grensoverschrijdend gedrag

Tabel 17 inventariseert de informatie uit de werkbaarheidsenquête 2016 over het voorkomen van verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag bij zelfstandige ondernemers in het vrije beroep: (verbale) intimidatie of bedreiging, ongewenst seksueel gedrag, (fysieke) agressie en pesten.

Het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep dat in het afgelopen jaar (sporadisch of regelmatig) slachtoffer werd van lichamelijk geweld (3,2%) en van pestgedrag (3,6%) wijkt niet significant af van het cijfer voor de volledige populatie zelfstandige ondernemers.

Het aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep dat in het afgelopen jaar (sporadisch of regelmatig) slachtoffer was van ongewenst seksueel gedrag (4,9%) en van intimidatie of

bedreiging (16,7%) ligt hoger dan het aandeel bij de volledige populatie (respectievelijk 2,5% en 13,9%)

Tabel 17: Aandeel zelfstandige ondernemers in het vrije beroep slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag, 2016

	vrije beroepen	zelfstandige ondernemers Vlaanderen	verschil-toetsing
	%	%	
slachtoffer van lichamelijk geweld			
nooit	96,8	97,6	ns
sporadisch	3,0	2,2	
regelmatig	0,2	0,2	
slachtoffer van intimidatie of bedreiging			
nooit	83,2	86,1	s
sporadisch	15,5	12,8	
regelmatig	1,2	1,1	
slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag			
nooit	95,1	97,6	s
sporadisch	4,9	2,3	
regelmatig	0,0	0,2	
slachtoffer van pestgedrag			
nooit	96,5	96,3	ns
sporadisch	3,4	3,4	
regelmatig	0,2	0,3	

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering *s/ns* wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en de rest van de zelfstandige ondernemers.

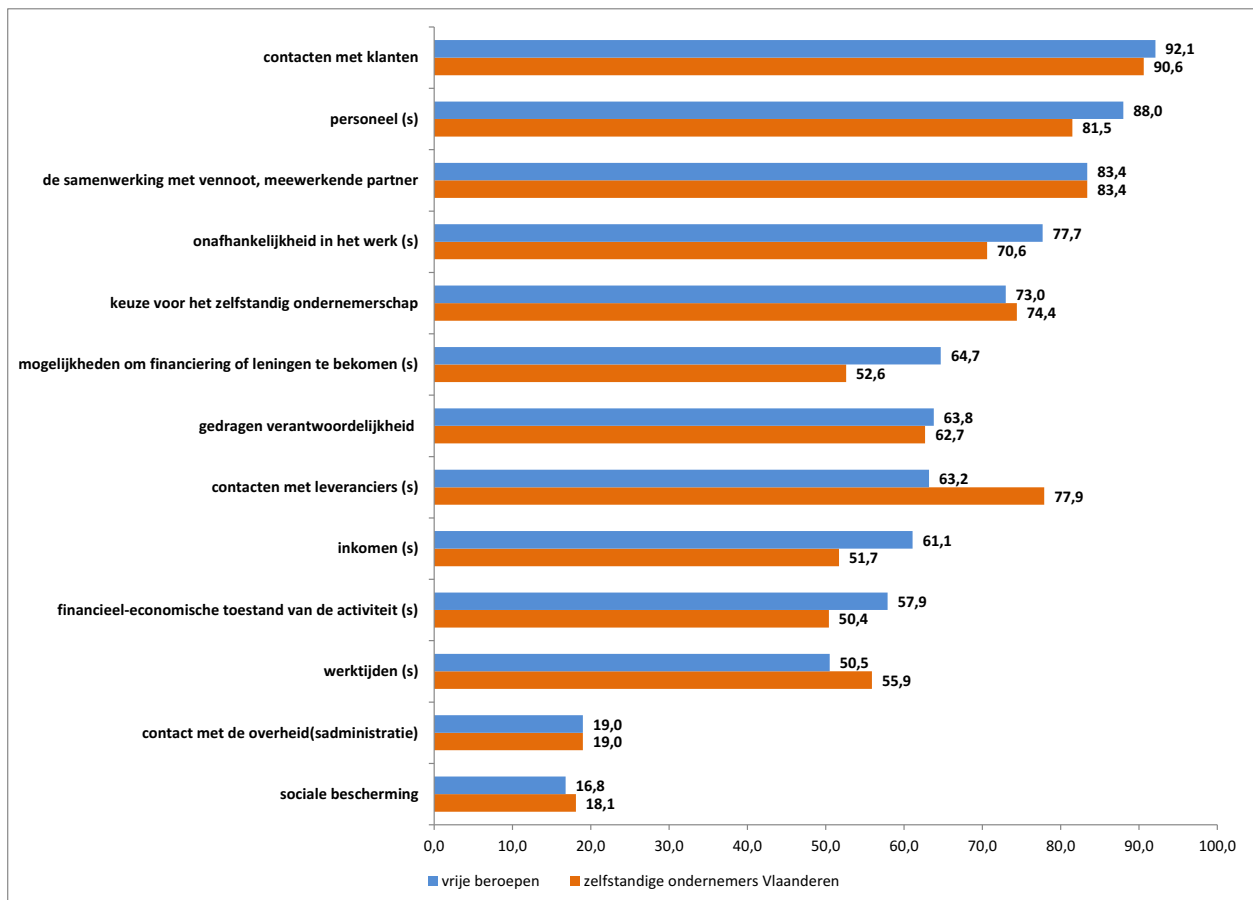
4.5 Tevredenheid over diverse werkaspecten

In de werkbaarheidsenquête voor de zelfstandige ondernemers wordt gevraagd hoe tevreden ze, alles bij elkaar genomen, zijn met een dertiental aspecten van hun zelfstandige activiteit. In tabel 18 wordt weergegeven welk percentage van de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep (eerder tot zeer) tevreden is en wordt vergeleken met de score voor de totale populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Ongeveer negen op de tien zelfstandige ondernemers in het vrije beroep zijn tevreden met de contacten met klanten en met het personeel. Minder dan twee op de tien zijn evenwel tevreden over de sociale bescherming als zelfstandige (bv. ziekteverzekering, pensioen) en de contacten met de overheid (administratie). In vergelijking met de scores voor de volledige populatie van zelfstandige ondernemers, zijn er meer zelfstandige ondernemers in het vrije beroep tevreden met het personeel (88% versus 83,4%), met de mate waarin ze onafhankelijk zijn van anderen (77,7% versus 70,6%), met de mogelijkheden om financiering of leningen te bekomen (64,7% versus 52,6%), met hun inkomen (61,1% versus 51,7%) en met de financieel-economische toestand van hun activiteit (57,9% versus 50,4%). Het aandeel van de zelfstandige ondernemers

in het vrije beroep dat tevreden is over de contacten met leveranciers ligt lager (63,2% versus 77,9%), evenals het aandeel dat tevreden is over de werktijden (50,5% versus 55,9%).

Tabel 18: Tevredenheid over diverse werkaspecten bij zelfstandige ondernemers uit in het vrije beroep.

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering (s) wijst er op dat bij toetsing een significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in het vrije beroep en de rest van de zelfstandige ondernemers.

Referentielijst

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2016). *Methodologie Vlaamse werkbaarheidsmonitor*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/10913>

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2017a). *Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2016 – zelfstandige ondernemers*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/10914>

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2017b). *Wat maakt werk werkbaar voor zelfstandige ondernemers? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2007-2010-2013-2016*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/11670>